

Ολυμπιακοί Αγώνες και Τέχνη

Τζαχρίστα, Β.*

Αρχαιολόγος, Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες εκτός από κορυφαίο αθλητικό γεγονός παγκόσμιας εμβέλειας, αποτελεί ένα διευρυμένο πεδίο συνάντησης του Αθλητισμού και του Πολιτισμού, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Με εργαλείο τις Καλές Τέχνες σε όλες τους τις εκφάνσεις, το νεωτερικό Ολυμπιακό Κίνημα, αποτελεί μοναδική αφορμή για την ανάδειξη ποικίλων μορφών καλλιτεχνικής έκφρασης. Μέσα από αυτή τη σύζευξη Αθλητισμού και Τέχνης, καλλιτέχνες και καλλιτεχνικοί φορείς από όλο τον κόσμο επικοινωνούν την τέχνη, την τεχνική και την αισθητική τους στη δημόσια σφαίρα, όπως αυτή απορρέει μέσα από κορυφαία καλλιτεχνικά δημιουργήματα που αποτελούν σταθμό για τον σύγχρονο πολιτισμό. Όμως η αθλητική, ολυμπιακή και καλλιτεχνική έξαψη που δημιούργησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες από τα τέλη του 19^{ου} αι. μέχρι και τον 21^ο αι. στη σύγχρονη κοινωνία, διατηρεί και φέρει ως αισθητική κληρονομιά στοιχεία από την αρχαία Ελληνική Τέχνη, την οποία ενίοτε αναπαράγει για να τονώσει το δικό της σύγχρονο αφήγημα. Οι ενσωματώσεις αυτές πέρα από το καλλιτεχνικό ενδιαφέρον, αποτελούν δημιουργικές προκλήσεις για τους καλλιτέχνες και τις σύγχρονες κοινωνίες.

Λέξεις κλειδιά: Ολυμπιακό Κίνημα, Καλές Τέχνες, Καλλιτεχνικοί Διαγωνισμοί, Αθλητισμός, Πολιτισμός

Εισαγωγή

Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες, από την πρόιμη ήδη περίοδο της αναβίωσής τους το 1896 και μέχρι σήμερα, εκτός από την αθλητική αναμέτρηση διατηρούν έναν αισθητικό προσανατολισμό, γεγονός που τους διαφοροποιεί από κάθε άλλη παγκόσμια αθλητική διοργάνωση. Οι επίσημοι φορείς του Ολυμπιακού Κινήματος (Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή/ΔΟΕ, Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές, Οργανωτικές Επιτροπές Ολυμπιακών Αγώνων, η Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία/ΔΟΑ και οι Εθνικές Ολυμπιακές Ακαδημίες), συνδέουν τον Αθλητισμό και τον Ολυμπισμό με τον Πολιτισμό και προπαγανδίζουν τους Αγώνες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, στέλνοντας το μήνυμα συμμετοχής στους καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο να συμβάλλουν με τα έργα τους στο «μέγα γεγονός», όπως ονομάζονται οι Ολυμπιακοί. Η πολιτιστική αυτή πρακτική ενισχύει το φαντασικό αφήγημα του Ολυμπιακού Κινήματος, συνδιαμορφώνει τη συλλογική του αυτο-εικόνα και διατηρεί ζωντανό τον μύθο των Αγώνων, ο οποίος αποτυπώνεται για πάντα στα έργα των καλλιτεχνών.

Διεύθυνση αλληλογραφίας:

Βασιλική Τζαχρίστα
Αρχαιολόγος στη Διεθνή Ολυμπιακή Ακαδημία
Αθήνα, Ελλάδα

E-mail:

vastzach40@gmail.com

Η καλλιτεχνική ατζέντα των Αγώνων περιλαμβάνει διαχρονικά ποικίλες μορφές τέχνης: αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, σχέδιο, χαρακτηριστική, μουσική, λογοτεχνία, ποίηση, θέατρο, κινηματογράφος, χορός, κόμικς, φωτογραφία, γκράφιτι, κ.λ.π. Οι ολυμπιακές αθλητικές εγκαταστάσεις, το επίσημο τελετουργικό (αφή ολυμπιακής φλόγας, λαμπαδηδρομία, τελετές έναρξης και λήξης), τα ποικίλα πολυμορφικά πολιτιστικά δρώμενα, οι καλλιτεχνικοί διαγωνισμοί, τα ολυμπιακά φεστιβάλ, οι πολιτιστικές ολυμπιάδες και εν γένει ο υλικός κόσμος των Αγώνων αποτελούν τις συντεταγμένες όπου η τέχνη συγκροτεί το δικό της αφήγημα, το οποίο αξιοποιείται κατά την προ-ολυμπιακή, ολυμπιακή και μεταολυμπιακή περίοδο των Αγώνων από τις οργανωτικές επιτροπές των Αγώνων και καθίσταται αναγκαίο πρόταγμα της πολιτιστικής κληρονομιάς της διοργανώτριας χώρας αλλά και του διεθνούς Ολυμπιακού Κινήματος.

Αν παρατηρήσουμε διαχρονικά την καλλιτεχνική ταυτότητα των Αγώνων, όπως έχει διαμορφωθεί από τα τέλη του 19^{ου} μέχρι τις αρχές του 21^{ου} αι., βλέπουμε ότι οι αισθητικοί και ιδεολογικοί προσανατολισμοί αλλάζουν και τροποποιούνται ως αποτέλεσμα πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών μεταβολών σε διαφορετικές περιόδους. Αυτό που παραμένει σταθερό είναι η πολιτική εικαστικής έκφρασης της ΔΟΕ και των χωρών που διοργανώνουν Ολυμπιακούς Αγώνες. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής η κάθε χώρα προωθεί μέσα από την Τέχνη τα κυρίαρχα στοιχεία της εθνικής της ταυτότητας σε συνδυασμό και με τα διεθνή στοιχεία του Ολυμπιακού Κινήματος, ενώ παράλληλα έμμεσα ή άμεσα ενσωματώνει διαχρονικά επιμέρους στοιχεία που τονίζουν τη διασύνδεση των Αγώνων με τις αρχαίες καταβολές τους και τα ιδεώδη της ελληνικής αρχαιότητας. Η σχέση της Τέχνης με τον Αθλητισμό στο συγκεκριμένο περιβάλλον των Ολυμπιακών Αγώνων επικαθορίζει και διαμορφώνει διαχρονικά την ταυτότητά τους τόσο στην αρχαιότητα όσο και στη σύγχρονη εποχή μέσα από την χειραφετημένη επικοινωνία των κυρίων υποκειμένων της, δηλαδή του αθλητή και του καλλιτέχνη¹.

Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Σύμφωνα με τον Πάνο Βαλαβάνη «το αγωνιστικό πνεύμα και ο αθλητισμός αποτέλεσαν κύρια πηγή έμπνευσης της ελληνικής τέχνης και στην πνευματική και στην εικαστική της έκφραση», καθώς οι αρχαίοι δύο τρόπους είχαν να αποθανατίσουν τις αθλητικές νίκες: τη γλυπτική και την ποίηση². Το κορυφαίο προνόμιο που δίνονταν στον νικητή των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν το

¹ Για την πολιτιστική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων, τους μετασηματισμούς και τις μεταβολές στο πεδίο των ολυμπιακών καλλιτεχνικών διαγωνισμών, την προνομιακή θέση των Αγώνων ως σημαντικό «μέγα» πολιτιστικό γεγονός παγκοσμίως, την πολιτιστική διασύνδεσή τους με τα ιστορικά περιβάλλοντα και την πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η ΔΟΕ, ζητήματα τα οποία συμπυκνώνει η εισαγωγή, βλ. σχετικά, Garcia, Beatriz: «One Hundred Years of Cultural Programming within the Olympic Games (1912-2012): origins, evolution and projections», in: 14 *International Journal of Cultural Policy* 4 (2008 Nov.), 361-376, Perez Aragon, Pedro & Gallardo Perez, Jana Maria: «Coubertin and the Artistic Competitions in the Modern Olympic Games», in: 17 *Rev.int.med.cienc.act.fis.deporte* 68 (2017), 633-649 και Pop, Christiana: «The Modern Olympic Games – A Globalised Cultural and Sporting Event», in: 92 *Procedia – Social and Behavioral Sciences* (2013 Oct.), 728-734. Retrieved March 28, 2018, from https://ac.els-cdn.com/S1877042813028772/1-s2.0-S1877042813028772-main.pdf?_tid=93448476-3c97-4c73-8baf-8e0c1eaa0200&acdnat=1523874224_89bbbce77005b0136bdffa889bf45ce2. Επίσης Wei, Yew: *The Olympic Image: The First 100 Years*. Quon Editions, Canada 1996 για το ποικίλο εικαστικό υλικό που αναπαράγει.

² Βαλαβάνης, Πάνος: *Άθλα αθλητές και έπαθλα: Ολυμπιακοί αγώνες και αθλητισμός στην Αρχαία Ελλάδα*. Ερευνητές, Αθήνα 1996, σ.66. Βλ. επίσης γενικότερα για τη διασύνδεση Αθλητισμού και Τέχνης στην αρχαιότητα: Γιαλούρης, Νίκος: «Η συμβολή των αγώνων στην ανάπτυξη των τεχνών και των γραμμάτων», στο: 14 *Άθληση και Κοινωνία*, Salto, Κομοτηνή 1996, 43-52. Κακριδής, Θεοφάνης Ιωάννης: «Αθλητισμός και Ποίηση», στο: Γιαλούρης, Νίκος (επιμ.): *Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1976, 142-146 και Αλμπανίδης, Ευάγγελος: «Οι

δικαίωμα να στήσει το άγαλμά του στο ιερό της Ολυμπίας, γεγονός που του εξασφάλιζε αιώνια δόξα και υστεροφημία. Από την Αρχαϊκή (6^{ος} αι.π.Χ.) μέχρι και την Κλασική περίοδο (5^{ος}-4^{ος} αι.π.Χ.) στήνονταν μόνο αγάλματα αθλητών στα ιερά. Ο Πausanias αναφέρει ότι στα μέσα του 2^{ου} αι.μ.Χ. που επισκέφθηκε την Ολυμπία, σώζονταν στην Άλτι 230 ανδριάντες νικητών, πραγματικό δηλαδή μουσείο³.

Από το 2^ο μισό του 8^{ου} αι.π.Χ. οι αθλητές αγωνίζονταν γυμνοί. Το γυμνό στην αρχαιότητα ήταν τόσο συνυφασμένο με τη σωματική αγωγή, που έδωσε το όνομά του στη Γυμναστική και στον χώρο που τελούνταν οι ασκήσεις, δηλαδή το Γυμνάσιο. Τα γυμνάσια και οι παλαίστρες στην πορεία τους εξελίχθηκαν σε ιδρύματα γενικής παιδείας, που σκοπό είχαν την ολοκληρωμένη διαπαιδαγώγηση των νέων. Η γυμνότητα αποτέλεσε οριακό σημείο για την τέχνη και ιδιαίτερα για τη γλυπτική. Οι αθλητές ιδανικά πρότυπα ομορφιάς και ρώμης ήταν τα καταλληλότερα μοντέλα για τους καλλιτέχνες που είχαν τη δυνατότητα να μελετούν τα σώματά τους στις παλαίστρες και τα γυμνάσια⁴. Από την αρχή της μνημειακής ελληνικής τέχνης, 7^{ος} αι.π.Χ., και μέχρι την κλασική εποχή κυριάρχησε στη γλυπτική το πρότυπο του γυμνού ανδρικού σώματος που χαρακτηρίζεται από την ηρωική γυμνότητα, τη φρεσκάδα και το κάλλος της αιώνιας νεότητας. Η εξιδανικευμένη αυτή αθλητική εικόνα του άνδρα που βρίσκεται στο μεταίχμιο της εφηβείας και της ώριμης ηλικίας αποτέλεσε το πρότυπο για την απεικόνιση θεών, ηρώων και ανθρώπων⁵. Η αναπαράσταση του γυμνού αθλητικού ανδρικού σώματος στη γλυπτική αποτελεί υψηλό πρότυπο αισθητικής, επικαθορίζει τη σχέση άθλησης και γυμνότητας και υπηρετεί το ανθρωπιστικό ιδεώδες της καλοκαγαθίας. Κορυφαίο έργο γλυπτικής που συμπυκνώνει αυτές τις αξίες θεωρείται το περίφημο άγαλμα του Πολυκλείτου, *Ο Δορυφόρος* (440 π.Χ.).

Εκτός από τη γλυπτική και η ποίηση ήταν στενά συνδεδεμένη με τους αγώνες. Οι ποιητές έναντι υψηλής αμοιβής εξυμνούσαν τον νικητή, αλλά και το γένος του, γράφοντας κατόπιν παραγγελίας τον επίνικο ύμνο που τον καθιστούσε *αοίδιμον* στις επόμενες γενιές. Κορυφαίοι ποιητές στο είδος τους ήταν ο Θηβαίος Πίνδαρος, του οποίου διασώθηκαν 44 ποιήματα (Ολυμπιονικοί, Πυθιονικοί, Ισθμιονικοί, Νεμεόνικοί) και ο Σιμωνίδης ο Κείος, ο οποίος εκτός από επίνικους ύμνους συνέθετε κυρίως επιγράμματα⁶. Εκτός από τη γλυπτική και την ποίηση η θεματογραφία των αγώνων και του αθλητισμού αποτέλεσε επίσης κυρίαρχο θέμα και στην τέχνη της αγγειογραφίας με πλήθος αθλητικών παραστάσεων, τόσο στη μελανόμορφη όσο και στην ερυθρόμορφη αγγειογραφία από κορυφαίους ζωγράφους. Τέλος οι χώροι και τα οικοδομήματα που τελούνταν οι αγώνες αποτέλεσαν την έκφραση της αρχαίας αθλητικής αρχιτεκτονικής με πνευματικό και καλλιτεχνικό χαρακτήρα.

Ολυμπιακοί Αγώνες και ο πολιτισμός», στο: Κιουμουρτζόγλου, Ευθύμιος (υπεύθ. έργου): *Ολυμπιακοί αγώνες: Αναφορές – Προσεγγίσεις*. Ελληνικά Γράμματα, Λιβάνης, Αθήνα 2001, 60-66.

³ Τζαχρήστα, Βασιλική: *Μουσείο Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων: Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων μέσα από τα εκθέματα του Μουσείου στην αρχαία Ολυμπία*. Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία – Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων, Κρήτη 2000, σ.22-24.

⁴ Ο Ανδρόνικος παρατηρεί σχετικά επ' αυτού: «Αν ο Rodin άφηνε μέσα στον κήπο του τα νέα μοντέλα του να κινούνται γυμνά για να μελετήσει τη λειτουργία και την έκφραση του ανθρώπινου κορμιού, στους Έλληνες τεχνίτες αυτό το θέαμα και η δυνατότητα της μελέτης ήταν μια μόνιμη προσφορά στους χώρους όπου γυμνάζονταν οι νέοι». Ανδρόνικος, Μανώλης: «Ο αθλητισμός στην ποίηση και στην τέχνη», στο: Γιαλούρης (επιμ.): *Η ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων*. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1976, 146-151, σ.146.

⁵ Τζαχρήστα: *Μουσείο*, σ.24-25. Βαλαβάνης: *Άθλα*, σ.66-67. Ανδρόνικος: «Αθλητισμός», σ.146.

⁶ Τζαχρήστα: *Μουσείο*, σ.24. Βαλαβάνης: *Άθλα*, σ.67. Κακριδής: «Αθλητισμός», σ.142-146.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε διεθνές επίπεδο ανακοινώθηκε το 1894 από τον βαρόνο Pierre de Coubertin στο Παρίσι και η επίσημη τέλεσή τους έγινε στην Αθήνα το 1896. Η πράξη αυτή σήμανε την απαρχή του σύγχρονου Ολυμπιακού Κινήματος. Για την Ελλάδα οι Αγώνες αποτέλεσαν το εργαλείο για την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας και την αναβίωση του αρχαίου κλέους. Η εκδοχή αυτή της αναβίωσης αποτυπώθηκε και στα έργα τέχνης που σχετίστηκαν με τους πρώτους Ολυμπιακούς. Ελληνοκεντρική θεματολογία και ενσυνείδητη αναβίωση αρχαίων προτύπων κυριάρχησαν στις βασικές επιλογές των καλλιτεχνών.

Τα πρώτα δείγματα σύγχρονης ‘ολυμπιακής καλλιτεχνίας’ απέδωσαν η αρχιτεκτονική, η ζωγραφική, η χαρακτική και η μουσική με κορυφαία δείγματα το παναθηναϊκό στάδιο, τα ολυμπιακά μετάλλια, το επίσημο αναμνηστικό δίπλωμα των ολυμπιονικών αθλητών, τον ολυμπιακό ύμνο και τα ολυμπιακά γραμματόσημα. Το στάδιο που χρησιμοποιούνταν στην αρχαιότητα για την τέλεση των αθλητικών αγώνων των Παναθηναίων ανακαινίστηκε υπό την αρχιτεκτονική επίβλεψη του Ανδρέα Μεταξά μετά από χορηγία του Γεωργίου Αβέρωφ. Προς τιμήν του χορηγού στήθηκε ανδριάντας στο προαύλιο του σταδίου από τον γλύπτη Γεώργιο Βρούτο και τα αποκαλυπτήρια έγιναν μια μέρα πριν τους Αγώνες. Τη λιτή αρχιτεκτονική των σταδίων της αρχαιότητας και του Παναθηναϊκού Σταδίου διαδέχθηκαν στη συνέχεια σύγχρονα μοντέλα ολυμπιακής αρχιτεκτονικής με υπερ-κατασκευές φουτουριστικού χαρακτήρα που αντανακλούν τις ποικίλες μεταβολές της εποχής μας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτέλεσαν ιδιαίτερα τα στάδια των τελευταίων Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ 2000, της Αθήνας 2004, του Πεκίνου 2008 και του Λονδίνου 2012.

Το ιδεολογικό και αισθητικό πλαίσιο των Αγώνων του 1896 αποτυπώθηκε στα έργα μεταλλιοτεχνίας και χαρακτικής, όπου επώνυμοι καλλιτέχνες έβαλαν τη σφραγίδα τους. Το μετάλλιο των δύο πρώτων νικητών (ασημένιο και χάλκινο) σχεδίασε ο Γάλλος χαράκτης Jules-Clément Charpain, το επίχρυσο αναμνηστικό ο ζωγράφος Νικηφόρος Λύτρας και το αναμνηστικό δίπλωμα ο ζωγράφος Νικόλαος Γύζης με θεματολογία που παραπέμπει στους συμβολισμούς της αρχαιότητας. Τα αρχαιοελληνικά θέματα κυριάρχησαν και στα μετάλλια των επόμενων Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ από το 1928 και μετά έγινε υποχρεωτική η απεικόνιση συγκεκριμένης αρχαιοελληνικής παράστασης του αρχαίου σταδίου με τη θεά Νίκη να κρατά κλαδί φοίνικα και στεφάνι στη μπροστινή πλευρά, ενώ στην πίσω πλευρά η θεματολογία ήταν ελεύθερη⁷. Το ίδιο ίσχυσε και στα αναμνηστικά διπλώματα, όπου από το 1936 και ύστερα οι καλλιτέχνες

⁷ Το αρχαιοελληνικό μοτίβο των μεταλλίων που κυριάρχησε από το 1928 έως το 2000, άλλαξε με τους Αγώνες της «Αθήνα 2004». Έκτοτε καθιερώθηκε νέα θεματολογία στα ολυμπιακά μετάλλια που απεικονίζει στη μπροστινή όψη αναπαράσταση του αγάλματος της Νίκης του Παιωνίου 421π.Χ. και το Παναθηναϊκό Στάδιο. Η νέα θεματολογία αναδεικνύει την κληρονομιά της αρχαιότητας και της αναβίωσης από κοινού. Βλ. όλα τα μετάλλια (εικόνες και στοιχεία), στο: International Olympic Committee: *Olympic Summer Games Medals from Athens 1896 to London 2012*. Retrieved December 12, 2014, from http://www.olympic.org/assets/osc%20section/pdf/_qr_1e.pdf. Επίσης βλ. ενδιαφέροντα στοιχεία για τα μετάλλια και τα διπλώματα, στο: Κουνενάκη, Πέγκυ: *Ολυμπιακό Πνεύμα και σύγχρονη ελληνική τέχνη*. Πέργαμος-Αδάμ, Αθήνα 2003, σ.64-71 και στην ιστοσελίδα: «Η τέχνη των ολυμπιακών μεταλλίων και διπλωμάτων», στο: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: «Πολιτισμός». Ανακτήθηκε Νοέμβριος 20, 2014, από http://www.ime.gr/olympics/modern/_gr/history/h400.html. (Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει όλες τις υποενότητες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο). Βλ. επίσης και Papanikolaou, Panagiota: «Illustrating the Olympic Games the Athens case (1896, 2004): from Nikolaos Gyzis to Dimitris Papaioannou», in: *4 International Journal of Humanities and Social Science* 6 (2014 April), 167-175, p.170-172.

απομακρύνθηκαν από τα κλασικά μοτίβα και απεικόνιζαν θέματα τα οποία αναδείκνυαν κυρίως όψεις της διοργανώτριας πόλης των Αγώνων⁸.

Η τέχνη της ζωγραφικής και χαρακτηριστικής συνοδοιπόρησε και με τις τέχνες της μουσικής και της ποίησης αφού οι Αγώνες του 1896 αποτέλεσαν την αφορμή για τη γέννηση του ολυμπιακού ύμνου. Ο ύμνος σε μουσική Σπυρίδωνος Σαμάρα και ποίηση Κωστή Παλαμά ακούστηκε για πρώτη φορά στο Παναθηναϊκό Στάδιο κατά την τελετή έναρξης των Αγώνων και δημιούργησε ιδιαίτερη αίσθηση στο κοινό. Καθιερώθηκε ως επίσημος ύμνος των Αγώνων το 1958 στη σύνοδο της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής στο Τόκιο και έκτοτε αποτέλεσε αναπόσπαστο κομμάτι της εκάστοτε ολυμπιακής διοργάνωσης.

Ένα διαφορετικό καλλιτεχνικό προϊόν που γεννήθηκε με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896 ήταν το ολυμπιακό γραμματόσημο. Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία του φιλοτελισμού εκδόθηκαν γραμματόσημα με αυτή τη θεματολογία μετά από πρόταση Ελλήνων φιλοτελιστών. Τα γραμματόσημα του 1896 λειτούργησαν ως εναλλακτική πηγή εισόδων για τους Αγώνες με τεράστια εμπορική επιτυχία και ταυτόχρονα σηματοδότησαν μια νέα εναλλακτική μορφή εικαστικής έκφρασης στο πλαίσιο μιας ολυμπιακής διοργάνωσης. Η πρώτη αυτή ολυμπιακή σειρά περιλάμβανε 12 γραμματόσημα διαφορετικής αξίας στα οποία εικονίζονταν οκτώ διαφορετικές αρχαιοελληνικές κλασικές παραστάσεις. Τις παραστάσεις επέλεξε ο διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου Ιωάννης Σβορώνος. Τα γραμματόσημα σχεδιάστηκαν από Γάλλους καλλιτέχνες (Α. Guilleron και Louis-Eugène Mouchon) και εκτυπώθηκαν στο γαλλικό Εθνικό Τυπογραφείο⁹.

Μετά το 1896 το ελληνικό ενδιαφέρον για τον ολυμπιακό φιλοτελισμό ατόνησε μέχρι το 1906 που η Αθήνα διοργάνωσε τους διεθνείς Αγώνες της Μεσοολυμπιάδας και εξέδωσε εκ νέου γραμματόσημα με θεματολογία παρόμοια του 1896. Έκτοτε οι ολυμπιακές εκδόσεις σταμάτησαν και η Ελλάδα επανεμφανίστηκε ξανά στο προσκήνιο το 1960 στους Αγώνες της Ρώμης συνεχίζοντας αδιάλειπτα τη φιλοτελική της παρουσία μέχρι σήμερα. Ο θεματολογικός άξονας των γραμματοσήμων από το 1960 μέχρι και το 2000 βασίστηκε στην κλασική αρχαιότητα απ' όπου οι δημιουργοί δανείστηκαν αρχαιοελληνικά μοτίβα χωρίς όμως να λείπουν και τα μοντέρνα στοιχεία που υπερβαίνουν αυτή την παράδοση¹⁰.

Για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 εννέα Έλληνες εικαστικοί, η Δ/ση Εικόνας και Ταυτότητας της «Αθήνα 2004» και ένας Κινέζος καλλιτέχνης εργάστηκαν για το σχεδιασμό των ολυμπιακών γραμματοσήμων. Οι 18 ολυμπιακές σειρές που δημιουργήθηκαν για τους Αγώνες διακρίνονται για την ποικιλία των θεμάτων και του σχεδιασμού μέσα από τις νέες μορφοπλαστικές αναζητήσεις και το προσωπικό καλλιτεχνικό ιδίωμα των δημιουργών. Η θεματολογία αναδεικνύει

⁸ Τα αναμνηστικά διπλώματα των Αγώνων εξαρχής αντιμετωπίστηκαν με σοβαρότητα όσον αφορά τον σχεδιασμό τους από τη ΔΟΕ και τις Οργανωτικές Επιτροπές των Ολυμπιακών Αγώνων. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκαν διαχρονικά σημαντικοί ζωγράφοι και σχεδιαστές για τη δημιουργία τους. Η άποψη αυτή τεκμηριώνεται από τη συνοπτική ιστορία των διπλωμάτων στον 20^ο αι. όπως την παραθέτει η Κουνενάκη: *Πνεύμα*, σ.64-71.

⁹ Τζαχρήστα: *Μουσείο*, σ. 185-189. Βλ. επίσης για το ιστορικό – κοινωνικό πλαίσιο των πρώτων ολυμπιακών φιλοτελικών εκδόσεων, την ιδεολογική και αισθητική τους διαχείριση, καθώς και τις «δοκιμασίες» της έκδοσης του 1896 έως ότου κατοχυρωθεί στη συνείδηση των διεθνών φιλοτελικών κύκλων, Βαρδοπούλου, Μυρσίνη: *Ελληνικά Γραμματόσημα 1861-1961: Ιστορία, Ιδεολογία, Αισθητική*. ΕΛΤΑ, Αθήνα 2016, σ.198-204.

¹⁰ Τζαχρήστα: *Χρυσό Λεύκωμα Ολυμπιακών Γραμματοσήμων: Golden Collection of Olympic Stamps*. ΕΛΤΑ, Αθήνα 2004, σ.14-15.

κυρίως όψεις της σύγχρονης διοργάνωσης και παράλληλα ενσωματώνει στοιχεία από την αρχαιότητα και την αναβίωση¹¹.

Το 1912 στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Στοκχόλμης εμφανίζεται ένα νέο εικαστικό δημιούργημα, προϊόν ήδη γνωστό από την εποχή της εκβιομηχάνισης στα τέλη του 19^{ου} αι.¹². Πρόκειται για την πρώτη επίσημη αφίσα Ολυμπιακών Αγώνων. Για τις προηγούμενες ολυμπιακές διοργανώσεις τον επικοινωνιακό ρόλο της ‘αφίσας’ υποκαθιστούν το εξώφυλλο του επισήμου λευκόματος των Αγώνων του Καρόλου Μπεκ για τους Αγώνες του 1896, η ανεπίσημη αφίσα του 1900 (Παρίσι) και οι φωτογραφίες από τα εξώφυλλα του επισήμου προγράμματος των Αγώνων του 1904 (Άγιος Λουδοβίκος) και του 1908 (Λονδίνο). Η εικαστική θεματολογία της αφίσας του 1912 είναι έντονα επηρεασμένη από την κλασική αρχαιότητα. Απεικονίζει γυμνούς αθλητές γεγονός το οποίο θεωρήθηκε «άκρως τολμηρό» και για το λόγο αυτό δεν διανεμήθηκε σε πολλές χώρες¹³.

Το 1936 στους Αγώνες του Βερολίνου έκανε την εμφάνισή της για πρώτη φορά και η ολυμπιακή δάδα, ως φυσικό εργαλείο των τελετών της αφής της φλόγας και της λαμπαδηδρομίας που γεννήθηκαν σε αυτούς τους Αγώνες. Έκτοτε η λαμπαδηδρομία αποτέλεσε έναν από τους πιο ισχυρούς ολυμπιακούς θεσμούς και η δάδα ένα από τα πιο ισχυρά υλικά σύμβολα των Αγώνων με πολλαπλές νοηματοδοτήσεις και ερμηνείες. Η κατασκευή και ο σχεδιασμός της σε κάθε διοργάνωση ανατίθεται σε επιλεγμένους σχεδιαστές. Το 1936 εμφανίστηκαν επίσης και τα αθλητικά ολυμπιακά εικονογράμματα. Πρόκειται για καλλιτεχνικές αποδόσεις των ολυμπιακών αθλημάτων που αφορούν καθαρά το αγωνιστικό κομμάτι των Αγώνων. Διαχρονικά παρουσιάζουν ιδιαίτερο εικαστικό ενδιαφέρον και αποτελούν σχεδιαστική πρόκληση για κάθε διοργάνωση όσον αφορά το σχεδιασμό και την αισθητική τους¹⁴.

¹¹ Οι καλλιτέχνες που συμμετείχαν ήταν οι εξής: Παύλος Διονυσόπουλος, Μυρσίνη Βαρδοπούλου, Μίνα Παπαθεοδώρου-Βαλυράκη, Παναγιώτης Γράββαλος, Γεώργιος Βαρλάμος, Τάκης Κατσουλίδης, Κώστας Τσόκλης, Γιώργος Σταθόπουλος, Αλέκος Φασιανός, Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004 - Δ/ση Εικόνας & Ταυτότητας και ο Κινέζος Καλλιτέχνης το όνομα του οποίου δεν αναγράφεται. Τζαχρήστα: *Λεύκωμα*, σ.14-15.

¹² «Η αφίσα ως τρόπος διαφήμισης και διάδοσης προϊόντων ή υπηρεσιών είναι δημιούργημα του 19ου αιώνα και σχετίζεται με τη γιγάντωση και εκβιομηχάνιση των ευρωπαϊκών πόλεων. Στα 1888 τοποθετείται η πρώτη αφίσα του καλλιτέχνη, το *Πνεύμα της Τέχνης*, που φιλοτέχνησε για την 3η Διεθνή Έκθεση στο Glaspalast, επιχειρώντας να προσδώσει στο νέο αυτό είδος μια τελείως διαφορετική μορφή», στο: Μπουϊλέ, Μαρία: «Νικόλαος Γύζης: Η Συμβολή του στην Τέχνη της Αφίσας». Ανακτήθηκε Δεκέμβριος 15, 2014, από <http://www.artmag.gr/art-history/artists-faces/item/2091-nikolaos-gyzis-painter>.

¹³ Σκιαδάς, Ελευθέριος: *Νεώτερη Ελληνική Ολυμπιακή Ιστορία*. Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή, Αθήνα 2004, σ.178. Σύμφωνα με την Κουνενάκη, «αν παρατηρήσει κανείς συνολικά τις ολυμπιακές αφίσες διακρίνει τα στοιχεία που τις χαρακτηρίζουν: αρκετές ανατίθενται σε σύγχρονους καλλιτέχνες ή αργότερα σε δημιουργικά τμήματα διαφημιστικών εταιρειών. Και στις δύο περιπτώσεις ακολουθούνται οι εικαστικές τάσεις της εποχής. Η εικονική ζωγραφική σε όλες τις εκφάνσεις της, ακόμη και στην πρόσφορη του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, η ανεικονική τέχνη, ακόμη και η pop art, διακρίνονται ως τάσεις στις αφίσες όλων των Ολυμπιακών Αγώνων», Κουνενάκη: *Πνεύμα*, σ.71-75. Βλ. Επίσης γενικές πληροφορίες για τις ολυμπιακές αφίσες, στο: International Olympic Committee: *Olympic Summer Games Posters from Athens 1896 to London 2012*. Retrived December 12, 2014, from http://www.olympic.org/Assets/OSC_%20Section/pdf/QR_Symbol_Posters_Summer%20Games.pdf. Βλ. επίσης σχετικά για την ανάπτυξη της τέχνης της αφίσας και τα συμβολικά πλεονεκτήματα των ολυμπιακών αφισών ως διαμεσολαβητικό εργαλείο καλλιτεχνικής επικοινωνίας των Ολυμπιακών Αγώνων με το διεθνές ακροατήριό τους και εν γένει το ρόλο τους στο Ολυμπιακό Κίνημα και Zamara, Constance & Bailey, Anne Cheryl: in: Goddy, Karren & Freedman-Harvey, Georgia (eds): *Art and Sport: Images to Herald the Olympic Games*. Amateur Athletic Foundation of Los Angeles, Los Angeles 1992, p.15-17.

¹⁴ Βλ. MacAloon, John: «Η ολυμπιακή φλόγα και το ολυμπιακό κίνημα», στο: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία & Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή: *Λεύκωμα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας: 42^η Διεθνής Σύνοδος για Νέους Μετέχοντες 24.7–8.8.2002*. Αθήνα 2003, 172-184. Επίσης, Yalouri, Eleana: «Fanning the Flame: Transformations of the

Μία ακόμη εικαστική πρωτοτυπία των Ολυμπιακών Αγώνων του Βερολίνου αποτέλεσε και η σχέση τους με την έβδομη τέχνη. Το κινηματογραφικό φίλμ – ντοκιμαντέρ που γυρίστηκε από την ηθοποιό και σκηνοθέτιδα Leni Riefenstahl με τον τίτλο *Olympiad* αποτέλεσε σταθμό στην τέχνη του κινηματογράφου. Η Riefenstahl υλοποιώντας την ιδέα του Carl Diem, Γενικού Γραμματέα της Οργανωτικής Επιτροπής των Αγώνων δημιούργησε την πρώτη ταινία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, μέσα από ένα φιλμ 50.000 μέτρων που κατέγραψε κάθε στιγμή τους. Η ταινία θεωρήθηκε κινηματογραφική καινοτομία όσον αφορά τη σύλληψη του θέματος, την αισθητική και τις τεχνικές κινηματογράφησης¹⁵. Από ιδεολογική πλευρά αποτέλεσε μια καθαρά προπαγανδιστική ταινία υπέρ του γερμανικού ναζισμού. Το 1938 απέσπασε το πρώτο βραβείο στο κινηματογραφικό φεστιβάλ της Βενετίας¹⁶.

Η δεύτερη σημαντική ταινία σταθμός επίσης για τους Αγώνες ήταν το ντοκιμαντέρ του Κοι Ichikawa με τίτλο *Tokyo Olympiad* για τους Αγώνες του Τόκιο το 1964. Η ταινία μετά την ολοκλήρωσή της δέχθηκε αυστηρή κριτική από την επίσημη κυβέρνηση και την Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων, γιατί ο Ichikawa δεν είχε ακολουθήσει τις επιταγές της στρατευμένης τέχνης που ήθελε κεντρικά πρόσωπα στο κινηματογραφικό αφήγημα τη διοργανώτρια πόλη και τους Ιάπωνες αθλητές. Αντίθετα εκείνος είχε επιλέξει να αναδείξει το ευρύτερο πνεύμα των Αγώνων και την ανθρωποκεντρική τους διάσταση. Παρόλο που η ταινία ακυρώθηκε, εν τούτοις το φιλμ που είχε ήδη προβληθεί σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες και στις ΗΠΑ, απέσπασε πολύ ευνοϊκές κριτικές, καθώς και το πρώτο βραβείο (Χρυσός Φοίνικας) στο Φεστιβάλ των Καννών¹⁷.

Από τις ταινίες που γυρίστηκαν τα επόμενα χρόνια για τους Ολυμπιακούς ξεχώρισε η ταινία αγγλικής παραγωγής που δημιουργήθηκε το 1981 με τίτλο, *Οι Δρόμοι της Φωτιάς*. Η ταινία διαπραγματεύτηκε την αληθινή ιστορία δύο Βρετανών δρομέων που στόχευαν στην κατάκτηση

2004 Olympic Flame», in: Fournaraki, Eleni & Papakonstantinou, Zinon (eds): *Sport, Bodily, Culture and Classical Antiquity in Modern Greece*. Routledge, New York 2011, 151-179. Για τα ολυμπιακά εικονογράμματα βλ. International Olympic Committee & The Olympic Studies Centre: *The Sports Pictograms of the Olympic Summer Games from Tokyo 1964 to Rio 2016*. Reference document, 09.02.2017. Retrived April 4, 2018, from <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Games/Pictograms/Reference-document-The-Sports-Pictograms-of-the-OG-from-Tokyo-1964-to-Rio-2016.pdf>.

¹⁵ Σημαντικά συνοπτικά στοιχεία για τη σχέση Κινηματογράφου και Ολυμπιακών Αγώνων βλ. Κουνενάκη: *Πνεύμα*, σ.78-83, όπου αναλύει τις δύο πιο σημαντικές ταινίες του κινηματογράφου στον 20^ο αιώνα, 1936 και 1964. Επίσης βλ. γενικότερα στοιχεία, στο: Masumoto, Naofumi: «Πολυδιάστατες ερμηνείες του Ολυμπισμού: οι αθλητικές ταινίες», στο: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία & Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή: *Λεόκομα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας: 39^η Διεθνής Σύνοδος για Νέους Μετέχοντες 20.7 –5.8.1999*. Αθήνα 2000, 165-175.

¹⁶ Σύμφωνα με τον σκηνοθέτη Φώτο Λαμπρινό, «η Leni Riefenstahl έβλεπε την ταινία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες ως γέφυρα από την αρχαιότητα στο παρόν. Στο πλαίσιο λοιπόν μιας εξιδανίκευσης της ελληνικής αρχαιότητας, ερήμην φυσικά της ίδιας, επιχειρείται από τη Leni Riefenstahl η “εικονική αναπαράσταση” του αρχαίου κλέους, βασισμένη σε ανάλογα ιδεολογήματα, που παραμερίζουν, σχεδόν ολσχερώς, την εικόνα της σύγχρονης Ελλάδας και ανασυνθέτουν την αρχαιότητα, ζυμώνοντάς την με τις τρέχουσες κοινωνικοπολιτικές και πολιτισμικές συντεταγμένες που, στην προκειμένη περίπτωση, αντιστοιχούν σε αυτές του Γ' Ράιχ. Γιατί είναι προφανές πως οι κινηματογραφικές εικόνες από την ταινία «Ολύμπια» δεν αναπαράγουν μονάχα τα κυρίαρχα ιδεολογήματα περί κάλλους, δημιουργούν, με όπλο την ισχυρή επίδραση που ασκεί ο κινηματογράφος, συγκεκριμένη εικόνα και πρότυπα στο πλαίσιο αυτών των ιδεολογημάτων», στο: Λαμπρινός, Φώτος: «Οι Αγώνες του Βερολίνου: Η σκηνοθεσία του Ναζισμού». Εφ. *Το Βήμα*, 1.8. 2004. Επίσης και Orbaugh, Sharalyn: «Raced Bodies and the public sphere in Ichikawa Kon's Tolyo Olympiad». Retrived December March 20, 2018, from <http://publications.nichibun.ac.jp/region/d/NSH/series/symp/2006-11-30-1/s001/s028/pdf/article.pdf>, 297-324.

¹⁷ Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: «Η κινηματογραφική ματιά και οι Ολυμπιακοί Αγώνες». Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 11, 2014, από <http://olympics.ime.gr/modern/> και Orbaugh: «Bodies», 297-324.

μεταλλίου στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Παρισιού το 1924. Η ταινία απέσπασε τέσσερα Όσκαρ καλύτερης ταινίας, σεναρίου, κουστουμιών και μουσικής. Το μουσικό θέμα του έργου συνέθεσε ο Βαγγέλης Παπαθανασίου¹⁸.

Καλλιτεχνικοί Διαγωνισμοί – Πολιτιστικές Ολυμπιάδες

Η ενσωμάτωση της Τέχνης στο Ολυμπιακό Κίνημα ήταν ιδέα του αναβιωτή των Ολυμπιακών Αγώνων Pierre de Coubertin, ο οποίος ήθελε να προσδώσει στους Αγώνες πολιτιστική και εκπαιδευτική διάσταση¹⁹. Ο Coubertin στο διεθνές συνέδριο της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής το 1906 στο Παρίσι, πρότεινε την εισαγωγή καλλιτεχνικών διαγωνισμών στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων. Με απόφαση της ΔΟΕ θεσπίστηκε το *Πένταθλο των Μουσών*, το οποίο συμπεριλάμβανε αγώνες γλυπτικής, ζωγραφικής, μουσικής, λογοτεχνίας, αρχιτεκτονικής και απονομή μεταλλίων στους τρεις πρώτους νικητές. Οι πρώτοι διαγωνισμοί εισήχθησαν στους Αγώνες του 1912 στη Στοκχόλμη όπου ο Coubertin κέρδισε το χρυσό μετάλλιο στη λογοτεχνία²⁰. Στον διαγωνισμό γλυπτικής το 1924 στους Αγώνες του Παρισιού, διακρίθηκε ο Έλληνας γλύπτης Κων/νος Δημητριάδης, ο οποίος κέρδισε το χρυσό μετάλλιο για το έργο του *Δισκοβόλος*. Αντίγραφο του έργου βρίσκεται απέναντι από το Παναθηναϊκό Στάδιο.

Σταδιακά οι διαγωνισμοί αντιμετώπισαν οργανωτικά προβλήματα και το 1954 η ΔΟΕ τους κατήργησε. Στη συνέχεια αντικαταστάθηκαν από τα ολυμπιακά φεστιβάλ το 1956 στους Αγώνες της Μελβούρνης χωρίς όμως το διαγωνιστικό στοιχείο και την απονομή μεταλλίων. Τα φεστιβάλ ήταν περισσότερο ελεύθερα όσον αφορά τις θεματικές επιλογές και τη χρονική τους διάρκεια. Κατά κανόνα συνδύαζαν όψεις της διοργανώτριας χώρας με διεθνικά πολιτιστικά στοιχεία. Οι πολιτιστικές αυτές εκδηλώσεις εξαιτίας της ανομοιογένειας που παρουσίαζαν αντικαταστάθηκαν από τη ΔΟΕ μετά το τέλος των Αγώνων της Σεούλ το 1988 με το νέο θεσμό της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, ο οποίος ίσχυσε από τους επόμενους Αγώνες της Βαρκελώνης το 1992. Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα στηρίχτηκε σε τέσσερις ετήσιους άξονες, ένας για κάθε έτος κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ετών πριν την ολυμπιακή διοργάνωση και έκτοτε διατηρήθηκε αυτή η τετραετία και για τους επόμενους Ολυμπιακούς Αγώνες²¹.

¹⁸ Βλ. περισσότερα στο Κουνενάκη: *Πνεύμα*, σ.83.

¹⁹ Σύμφωνα με τον Ολυμπιακό Χάρτη, «ο Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής που συνδυάζει τις αρετές του σώματος, της θέλησης και του πνεύματος...», στο: International Olympic Committee: *Olympic Charter*. International Olympic Committee, Lausanne 2000, σ.10 και *Charter* το άρθρο 44 που αφορά το Πολιτιστικό Πρόγραμμα, σ.65. Βλ. επίσης Perez –Aragon & Gallardo – Perez: «Coubertin», 633-649 και Garcia: «The concept of Olympic cultural programmes: origins, evolution and projection, Barcelone», Centre d'Estudis Olímpics (UAB). Retrived September 20, 2014, from <http://ceo.uab.es/lec/pdf/garcia.pdf>.

²⁰ Landry, Fernand: «Ο Pierre de Coubertin, οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η Τέχνη», στο: Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων: *Λεύκωμα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας: 26^η Διεθνής Σύνοδος για Νέους Μετέχοντες 3–18.7.1986*, Αθήνα 1987, 106-120. Επίσης Garcia: «The role of arts and culture in the Olympic Games: from Olympic arts competitions to Cultural Olympiads». Retrived January 8, 2015, from https://www.researchgate.net/publication/43244645_The_role_of_arts_and_culture_in_the_Olympic_Games_from_Olympic_arts_competitions_to_Cultural_Olympiads και Yoshida, Hiroshi: «The art competitions in the Modern Olympic Games: Rethinking the Boundary between Art and Sport», in: 13 *Journal Aesthetics* (2009), 111-120.

²¹ Βλ. ακολούθως: Landry: «Pierre de Coubertin», 106-120. Durry, Jean: «Πολιτιστικές εκδηλώσεις στη διάρκεια της Ολυμπιάδας. Γιατί;», στο: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία & Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων: *Λεύκωμα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας: 39^η Διεθνής Σύνοδος για Νέους Μετέχοντες 20.7 –5.8.1999*. Αθήνα 2000, 134-142. Garcia: «Cultural Olympiad: Pylon of the Olympic Movement», in: International Olympic Academy & International Olympic

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της «Αθήνα 2004» ο αθλητισμός ταυτίστηκε με τον πολιτισμό και προπαγανδίστηκε από την Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων με κεντρικό μήνυμα «Ο Αθλητισμός είναι Πολιτισμός». Στόχος ήταν η ανάδειξη του αθλητισμού, της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας και της ιστορικής κληρονομιάς των Αγώνων. Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε το τετραετές Πρόγραμμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας από το Υπουργείο Πολιτισμού με τη σύσταση νέου ειδικού φορέα (Οργανισμός Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού ΑΕ), τους δήμους των Ολυμπιακών Πόλεων και την Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων. Οι θεματικοί ιδεολογικοί άξονες του Προγράμματος ήταν οι εξής: α) ο πολιτισμός της ειρήνης, β) ο πολιτισμός της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής αλληλεγγύης, γ) ο πολιτισμός ως κοινό πεδίο της παράδοσης και της νεωτερικότητας, δ) ο πολιτισμός της ψηφιακής οικονομίας, της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ο πολιτισμός του Διαδικτύου. Βασικό μήνυμα με το οποίο προβλήθηκε η Πολιτιστική Ολυμπιάδα ήταν η φράση, «Για έναν Πολιτισμό των Πολιτισμών»²².

Εκτός από τις Πολιτιστικές Ολυμπιάδες το 2000 η Επιτροπή της ΔΟΕ για τον Πολιτισμό και την Εκπαίδευση θέσπισε το διαγωνισμό *Αθλητισμός και Τέχνη*, ο οποίος διεξάγεται κάθε τέσσερα χρόνια. Στον διαγωνισμό παίρνουν μέρος καλλιτέχνες από χώρες οι οποίες έχουν αναγνωρισμένη Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή με έργα γλυπτικής και ζωγραφικής. Οι διαγωνισμοί γίνονται μέσα στο πλαίσιο που καθορίζει η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή, αρχικά σε εθνικό και μετά σε διεθνές επίπεδο. Για το εθνικό επίπεδο υπεύθυνες είναι οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές και για το διεθνές το Τμήμα Διεθνούς Συνεργασίας και Ανάπτυξης της ΔΟΕ μαζί με το Ολυμπιακό Μουσείο της Λωζάννης στο οποίο εκτίθενται τα βραβευμένα έργα. Η κριτική επιτροπή είναι διεθνής και συστήνεται από την Επιτροπή της ΔΟΕ για τον Πολιτισμό και την Εκπαίδευση. Με τον διαγωνισμό αυτόν η ΔΟΕ επαναλαμβάνει μία από τις ισχυρότερες παραδόσεις του Ολυμπιακού Κινήματος και επιτρέπει σε κάθε Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή την καλλιέργεια σχέσεων μεταξύ Τέχνης και Αθλητισμού τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο²³.

Committee, *Proceedings 9th Joint International Session for Presidents or Directors of National Olympic Academies and Officials of National Olympic Committees*, 12-19.5.2008. Athens 2009, 109-124. Garcia: «Concept». Τδρυμα Μείζονος Ελληνισμού: «Από το Πένταθλο των Μουσών στην Πολιτιστική Ολυμπιάδα». Ανακτήθηκε Νοέμβριος 11, 2014, από <http://olympics.ime.gr/modern/>. Ενδεικτικά οι θεματικές της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας των Αγώνων της Βαρκελώνης: 1989, Έτος Πολιτισμού και Αθλητισμού 1990, Έτος των Τεχνών 1991, Έτος του Μέλλοντος και 1992, Ολυμπιακό Φεστιβάλ Τέχνης.

²² Βλ. ειδικότερα στοιχεία για το πολιτιστικό πρόγραμμα, Διεύθυνση Τελετών και Πολιτισμού: «Ολυμπιακοί Αγώνες και Πολιτισμός», στο: Κιουμουρτζόγλου, Ευθύμης: *Ολυμπιακοί Αγώνες: Αναφορές-Προσεγγίσεις*, ΥΠΕΠΘ-ΕΟΑ ΑΘΗΝΑ 2004, Αθήνα 2001, 459-462 και την ενδιαφέρουσα ανάλυση, Παναγιωτοπούλου, Ρόη: «Η επίδραση των ΜΜΕ στην προώθηση της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας», στο: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία & Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή: *Λεύκωμα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας: 39^η Διεθνής Σύνοδος για Νέους Μετέχοντες 17 –25.6.2008*. Αθήνα 2009, 180-196. Επίσης, Βενιζέλος, Ευάγγελος: *Για έναν πολιτισμό των πολιτισμών*. Καστανιώτης, Αθήνα 2001. Επίσης Papanikolaou: «The Olympic Artworks in Athens», in: 4 *International Journal of Humanities and Social Science* 8 (2017 Sept.), 41-49 και Papanikolaou: «Athens 2004: Ten Years later Olympic Infrastructure, the Cultural Olympiad and the “White Elephant” Syndrome», in: 1 *Jouranal of Power, Politics & Governance*, 1 (2013 Dec.), 1-9.

²³ Τα στοιχεία προέρχονται από το επίσημο site της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής: International Olympic Committee: *Olympic Sport & Art Contest*. Retrived March 25, 2014, from: http://www.olympic.org/Documents/Commissions_PDF_files/Culture-and-Olympic-Education/Rule_s-Sport-and-Art-contest-2012-final--eng.pdf. Βλ. επίσης και τους επίσημους καταλόγους της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής με τα έργα των καλλιτεχνών: International Olympic Committee: *Art and Sport 2004*, International Olympic Committee, Lausanne 2004 και IOC: *Art and Sport – Concours du CIO 2012 IOC Contest*, International Olympic Committee, Lausanne 2012.

Επίλογος

Ολοκληρώνοντας το θέμα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ισχνή σχέση Τέχνης και Ολυμπιακών Αγώνων που άρχισε δειλά με την αναβίωση των Αγώνων το 1896, αποτελεί σήμερα ισχυρό βραχίονα άσκησης πολιτικής της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και των επίσημων ολυμπιακών φορέων για την προβολή του Ολυμπιακού Κινήματος. Από την άλλη πλευρά, οι Αγώνες εξαιτίας της δυναμικής που έχουν στο δημόσιο πεδίο αποτελούν εικαστική πρόκληση για τους καλλιτέχνες που θα επιλέξουν να μεταφράσουν τα ερεθίσματα που δέχονται οι κοινωνίες και οι ίδιοι από το «μέγα γεγονός» σε έργο τέχνης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ως προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε ενδεχομένως να θεωρηθεί η εικαστική δημιουργία που έρχεται από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Πεκίνου και τον καλλιτέχνη Sui Jianguo με το έργο του *Δισκοβόλος–Μελέτη με ύφασμα*. Ο καλλιτέχνης σε μια προσωπική συνάντηση με την ευρωκεντρική κουλτούρα των Αγώνων, ανατρέπει με το έργο του τις κυρίαρχες εικόνες επαναδιατυπώνοντας την αίσθηση της αξίας της δικής του κληρονομιάς²⁴. Ο Jianguo ντύνει τον αρχαίο *Δισκοβόλο* του Μύρωνα με στολή Μάο σε μια πολιτισμική συνάντηση Ανατολής – Δύσης που αφήνει ανοιχτά τα ερωτήματα για τη σχέση του αθλητή με τον καλλιτέχνη και της Τέχνης με τους Αγώνες.

²⁴ Υπουργείο Πολιτισμού & Διεθνές Κέντρο Ολυμπιακής Εκεχειρίας: *Από την αρχαία Ολυμπία στο Πεκίνο: Έλληνες και Κινέζοι καλλιτέχνες συζητούν για την Εκεχειρία και το Έν αγωνίζεσθαι, για τον Πόλεμο και την Ειρήνη*, (κατάλογος της έκθεσης). Αθήνα 2008.

Olympic Games and Art

Tzachrista, V.*

Archaeologist, International Olympic Academy

ABSTRACT

The Olympic Games, apart from being the top sporting event worldwide, is a broad plain for the meeting of Sport and Culture both on a national and international level. Utilizing the Fine Arts in all their forms, the modern Olympic Movement is a unique vehicle for the promotion of various types of artistic expression. Via this synergy between Sports and Art, artists and artistic bodies from all over the world communicate their art, skill and aesthetic in the public sphere, resulting from top artistic creations which constitute milestones in modern culture. However, the sporting and artistic fervor created by the Olympic Games from the end of the 19th century up to the 21st in modern society, also preserves and brings forth elements from Ancient Greek Art as an aesthetic legacy which it occasionally reproduces to enhance its own modern narrative. These embodiments, beyond their artistic interest, constitute creative challenges both to artists and modern societies.

Keywords: Olympic Movement; Fine Arts; Artistic Competitions; Sport; Culture.

Corresponding address:

Vassiliki Tzachrista
Archaeologist in International Olympic Academy
Athens, Greece

E-mail:

vastzach40@gmail.com